

MÜLTECİ KADINLARA YÖNELİK

TOPLUMSAL CİNSİYET TEMELLİ AYRIMCILIK

VE

ŞİDDETLE MÜCADELE

**MÜLTECİ KADINLARA YÖNELİK
TOPLUMSAL CİNSİYET TEMELLİ AYRIMCILIK VE
ŞİDDETLE MÜCADELE**

Yazarlar

Ebru Hanbay akır, Huriye Karabacak

Yayına Hazırlayan

Yelda Şahin Akıllı

İkinci Baskı Yayına Hazırlayan

Yasemin Kalaylıoğlu

“Mülteci Kadınlara Yönelik Toplumsal Cinsiyet Temelli Ayrımcılık ve Şiddetle Mücadelede Sivil Toplum Örgütleri ve Yerel Kurumlar Arası Diyaloğun Geliştirilmesi Projesi” kapsamında hazırlanan bu el kitabından kaynak göstermek kaydıyla yararlanılabilir.

Bu yayının tüm kullanım hakları Kadın Dayanışma Vakfı'na aittir. Kadın Dayanışma Vakfı'nın izni olmadan, kısmen de olsa, fotokopi vb. elektronik ve mekanik yöntemlerle çoğaltılamaz.

Ankara, Haziran 2019

Tasarım: Ceket Medya
www.ceketmedya.com

Baskı: Şen Matbaa
Özveren Sok. 25/B Demirtepe/ANKARA 0312 229 64 54

**MÜLTECİ KADINLARA YÖNELİK TOPLUMSAL CİNSİYET TEMELLİ
AYRIMCILIK VE ŞİDDETLE MÜCADELEDE YASAL ÇERÇEVE**

5

I. MÜLTECİ HAKLARI - YASAL ÇERÇEVE

6

Mülteci Kimdir?

6

Sığınmacı Kimdir?

7

Mülteci Statüsünün Sağladığı Koruma Nedir? (Geri Göndermeme İlkesi)

7

Türkiye'ye Savaş Nedeniyle Sığınan Suriyelilerin Statüsü Nedir?

8

Temel Uluslararası Düzenlemeler

9

Temel Ulusal Düzenlemeler

11

**II. MÜLTECİ KADINLARA YÖNELİK TOPLUMSAL CİNSİYET TEMELLİ
AYRIMCILIK VE ŞİDDETLE MÜCADELEDE YASAL ÇERÇEVE**

13

Temel Ulusal Düzenlemeler

18

III. MÜLTECİ KADINLARA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELEDE MEKANİZMALAR

25

KADIN DANIŞMA MERKEZLERİNDE**SURİYELİ MÜLTECİ KADINLARA YÖNELİK ÇALIŞMALAR**

29

I. TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ VE KADINA YÖNELİK ŞİDDET

29

Cinsiyet- Toplumsal Cinsiyet

30

Toplumsal Cinsiyete Dayalı İşbölümü

30

Eşitlik

30

Ayrımcılık

31

Kadına Yönelik Şiddet

31

II. TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ BAĞLAMINDA**MÜLTECİ KADINLARIN YAŞADIKLARI SORUNLAR VE İHTİYAÇLARI**

38

Mülteci Kadınların Yaşadıkları Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet

38

Suriyeli Kadın Mültecilerin Sorun ve İhtiyaçları

40

III. KADIN DANIŞMA MERKEZİNDE SURİYELİ MÜLTECİ KADINLARA DESTEK

45

KDM'lerde Suriyeli Mülteci Kadınlara Yönelik Gerçekleştirilecek Çalışmalar

46

KAYNAKÇA

51

MÜLTECİ KADINLARA YÖNELİK TOPLUMSAL CİNSİYET TEMELLİ AYRIMCILIK VE ŞİDDETLE MÜCADELEDE YASAL ÇERÇEVE

Birleşmiş Milletler verilerine göre, 2016 yılı sonu itibariyle dünyada 22,5 milyon mülteci ve 2,8 milyon sığınmacı bulunmaktadır. Dünyadaki mültecilerin yarısını kadınlar ve kız çocukları oluşturmaktadır.¹ Türkiye’de 2019 yılının başında yaklaşık 4 milyon mülteci ve sığınmacı bulunmaktadır.1 Mültecilik, diğer bir deyişle başka ülkelere sığınma yeni bir sorun değildir. Ancak 2011 yılında başlayan Suriye’deki savaş Türkiye için bir dönüm noktası olmuştur. Tarihinin en büyük göç dalgası ile karşı karşıya kalan Türkiye’de durum her zamankinden daha fazla görünür olmuş ve konu sivil toplumun da gündeminde daha fazla yer almaya başlamıştır.

Mültecilerin yarısından fazlasını oluşturan mülteci kadınlar, mülteci erkeklerden farklı olarak toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle de şiddete ve ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. Bu nedenle mülteci kadınlara yönelik şiddetle mücadelenin ayrıca ele alınması gerekmektedir. Kitapçığın bu bölümünde mülteci kadınları da ilgilendiren genel yasal çerçeve hakkında kısaca bilgi verildikten sonra özel olarak mülteci kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle mücadelede başvurulabilecek yasal mekanizmalar anlatılacaktır.

1 (<http://www.unhcr.org/tr/> erişim tarihi: 18.05.2019)

I. MÜLTECİ HAKLARI - YASAL ÇERÇEVE

Günlük dilde, mülteci, sığınmacı, göçmen, koruma talep eden yabancı, şartlı mülteci, vatansız, ikincil korumadan yararlanan ve geçici koruma altında olan kişi çoğu zaman aynı anlamda kullanılmaktadır. Ancak hukuken bu kavramlar arasında çeşitli farklılıklar bulunmaktadır. Bu kitapçıkta bu tanımların hepsine değinilemeyecektir. Mülteci kavramı ile Türkiye’de bulunan Suriyeliler bakımından öne çıkan geçici koruma kavramı tanımlanacak ve bu statülere ilişkin yasal çerçeve hakkında bilgi verilecektir. Yasal farklılıkların belirtilmesinden sonra bu kitapçıkta mülteci terimi uluslararası alanda olduğu gibi geçici koruma altında olan Suriyelileri tanımlamak dahil yukarıda sayılan günlük dildeki tüm kavramları da içerecek şekilde kullanılacaktır.

Uluslararası Belgeler	Ulusal Belgeler
<ul style="list-style-type: none"> • 1948 İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi • 1951 Mültecileri Statüsüne İlişkin BM Sözleşmesi (Cenevre Sözleşmesi) ve 1967 tarihli Protokol • 1950 Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (2014) • Geçici Koruma Yönetmeliği (2014) • Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik (2016)

Mülteci Kimdir?

Mülteci kavramı ilk olarak uluslararası hukukta tanımlanmıştır. 1967 tarihinde değişikliğe uğrayan 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’nin 1. maddesinde mülteci kavramının tanımı şöyle yapılmıştır; “...ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan...kişiler” dir. Buna tanıma göre mülteci;

- Vatandaşı olduğu ülke dışındadır.
- Vatandaşı olduğu ülke mülteciyi korumamaktadır.

- Zulme uğrama korkusu nedeniyle ülkesinden ayrılmıştır.
- Zulme uğrama korkusu haklı ve gerçek bir korkudur.
- Zulme uğrama tehdidi mültecinin ırkı, dini, tabiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzündendir.

2014 yılında çıkarılan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) 61. maddesinde yapılan mülteci tanımı coğrafi kapsam dışında Cenevre Sözleşmesi ile benzerdir. Türkiye bakımından mülteci statüsü sadece Avrupa ülkelerinden Türkiye'ye gelmek zorunda kalan kişilere verilmektedir. Avrupa dışındaki ülkelere Türkiye'ye gelmek zorunda kalanlar ancak üçüncü bir ülkede mülteci olabilmek için Türkiye'de başvuru yapabilirler. Bu kişilere şartlı mülteci denmektedir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar bu kişilerin (şartlı mültecilerin) Türkiye'de kalmalarına müsaade edilir.

Sığınmacı Kimdir?

Günlük dilde en çok *mülteci* kavramıyla *sığınmacı* kavramı karıştırılmaktadır. Sığınmacı, “*kendi ülkesinin dışında bulunan, ırkı, dini, milliyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşü nedeniyle zulüm görmekten haklı nedenlerle kaygı duyan ve ülkesinin korumasından yararlanamayan ya da yararlanmak istemeyen veya zulüm korkusu nedeniyle geri dönmek istemeyen*” yani mülteci olabilmek için gerekli ölçütleri taşıyan, ancak kendisine resmi otorite tarafından henüz *mültecilik* statüsü tanınmayan kişidir. Aynı zamanda henüz başvuru yapmamış veya başvurusu hakkında cevap bekleyen kişiler de *sığınmacı* olarak tanımlanmaktadır.

Mülteci Statüsünün Sağladığı Koruma Nedir? (Geri Göndermeme İlkesi)

Yukarıda Mülteci Hakları-Yasal Çerçeve başlığında da bahsettiğimiz üzere kendi ülkesi dışına çıkararak bir başka ülkeye sığınmak zorunda kalan herkes hukuki alanda *mülteci* olarak tanımlanmamaktadır. Mülteci statüsünü edinmek birtakım koşullara ve belli bir prosedüre bağlıdır. Bu statü, edinildikten sonra bu alandaki en geniş uluslararası korumayı sağlar. Mülteciler kendi ülkeleri dışındayken, artık vatandaşı oldukları ülkenin korumasından yararlanamadığı için uluslararası

koruma altındadırlar. Mülteci korumasının temel ilkesi geri göndermeme (non-refoulement) ilkesidir. Bu ilke, Cenevre Sözleşmesi'nin 33/1. maddesinde, *“Hiç bir taraf devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade (“refouler”) etmeyecektir”* şeklinde ifade edilmiştir. Yukarıda ‘Sığınmacı Kimdir’ başlığında sığınmacıların, mültecilik statüsü almamış ve iltica prosedürü hakkında cevap bekleyen kişiler olduğunu belirtmiştik. Bu nedenle sığınmacıların da mülteci korumasının temel ilkesi olan non-refoulement/geri göndermeme ilkesinden ve insanca muamele standartlarından yararlandırılmaları gerekmektedir.

Türkiye’ye Savaş Nedeniyle Sığınan Suriyelilerin Statüsü Nedir?

Suriye’de 2011 yılında başlayan savaş sonrası Türkiye tarihinin en büyük göç dalgası ile karşı karşıya kalmıştır. Ülkelerinden ayrılmak zorunda kalarak Türkiye’ye sığınan Suriyelilere sağlanan korumanın adı *“geçici koruma”*dır. Geçici koruma altında bulunan kişiler, YUKK 91. maddede; *“ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılar”* olarak tanımlanmıştır.

YUKK 91. maddesine göre çıkarılan Geçici Koruma Yönetmeliği’nin Geçici 1. maddesinde, *“...28 Nisan 2011 tarihinden itibaren Suriye Arap Cumhuriyeti’nde meydana gelen olaylar nedeniyle Suriye’den kitlesel veya bireysel olarak gelen Suriye vatandaşı, vatansız ve mülteciler geçici korumaya alınırlar”* denilmektedir. Buna göre Türkiye’de bulunan Suriyeliler *mülteci* veya şartlı mülteci statüsünde olmayıp geçici koruma statüsündedirler.

Geçici koruma, kitlesel akın olaylarında acil çözümler bulmak üzere geliştirilen bir koruma biçimidir. Bu nedenle uluslararası koruma statüsüne göre istisnai bir korumadır ve mültecilik statüsünden daha düşük bir korumayı ifade eder. Geçici koruma altındakiler bireysel olarak uluslararası koruma statüsü (mülteci veya şartlı mülteci) için başvuru yapamazlar. Suriyelilere verilen bu geçici koruma statüsü kimi bakımlardan uluslararası standartlara uyumlu değildir. Örneğin, geçici koruma statüsünün süresini ve bu kişilerin akıbetini belirleme yetkisi Bakanlar Kurulu’ndadır.

Temel Uluslararası Düzenlemeler

Geçici koruma altındaki Suriyeli kadınlar dahil *mülteci* kadınları ilgilendiren temel uluslararası sözleşmeler ile ulusal yasa ve diğer düzenlemeler şunlardır.

i. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (İHEB)

Birleşmiş Milletler'in insan hakları ile ilgili kabul ettiği ilk uluslararası belge olan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (İHEB) içerdiği temel haklar ve özgürlükler nedeniyle mülteciler dahil herkes için günümüzde de önemini korumaktadır. İHEB, bütün insanların özgür, haysiyet ve haklar bakımından eşit doğduğu (madde 1), herkesin ayırım gözetilmeksizin Beyanname'de yer alan hak ve özgürlüklerden yararlanacağı (madde 2/1), her bireyin yaşama, özgürlük ve kişi güvenliği hakkı olduğu (madde 3), hiç kimsenin işkenceye, zalimane, gayriinsani, haysiyet kırıcı cezalara veya muamelelere tabi tutulamayacağı (madde 5), herkesin hukuk kişiliğinin tanınması (madde 6) ve kanun önünde eşitlik ile kanunun korumasından eşit şekilde yararlanma hakkı olduğu (madde 7) ve evlenmenin serbest ve tam rıza ile yapılabileceği (madde 16/2) düzenlenmiştir. Diğer maddelerde ise çalışma hakkı, sosyal güvenlik hakkı, sağlık hakkı, eğitim hakkı vb. haklar düzenlenmiştir.

1948 tarihli Beyanname'de bir mülteci tanımı verilmemiş ancak 14. maddesinde "*Herkes zulüm karşısında başka ülkelerde sığınma talebinde bulunma ve sığınma olanağından yararlanma hakkına sahiptir*" ifadesiyle iltica hakkı temel bir insan hakkı olarak ilan edilmiştir.

ii. Mültecilerin Statüsüne Dair BM Sözleşmesi (1951 Cenevre Sözleşmesi) ve 1967 tarihli Mültecilerin Statüsüne Dair Protokol

Özel olarak mültecileri konu alan ilk sözleşme olan Mültecilerin Statüsüne İlişkin BM Sözleşmesi, 1951'de Cenevre'de hazırlanmış ve 1954 yılında yürürlüğe girmiştir. Sözleşmenin ilk şeklinde mülteci tanımında "*1951'den önce meydana gelen olaylar*" biçiminde bir sınırlama yapılmıştır. Buna göre, 1951 yılında Mülteciler Sözleşmesi sadece İkinci Dünya Savaşı sonrası Avrupalı mülteciler için geçerliydi. 1967 yılında çıkarılan ek protokol ile hem zaman hem coğrafi açıdan Sözleşmenin kapsamı genişletilmiştir.

Uluslararası mülteciler hukukunun temelini oluşturan 1951 tarihli Sözleşmeye Türkiye dahil 146 ülke taraftır. Ancak Türkiye Cenevre Sözleşmesi'ni coğrafi çekince koyarak imzalamıştır. Bu çekinceye göre Türkiye, Avrupa dışından gelenleri mülteci olarak kabul etmemektedir. Bu nedenle Türkiye'de mültecilik statüsü almış kişi sayısı çok çok azdır. Afganistan, Irak, İran gibi Avrupa dışından gelenler ise üçüncü bir ülkeye yerleştirilinceye kadar şartlı mülteci statüsünde geçici olarak Türkiye'de kalabilmektedirler. Yukarıda bahsettiğimiz üzere 2011 yılından sonra kitlesel olarak Türkiye'ye gelen Suriyeliler de mülteci statüsünde değil geçici koruma statüsünde ülkede kalmaktadırlar.

iii. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi(AİHS)

Türkiye'nin de üyesi olduğu Avrupa Konseyi tarafından ikinci dünya savaşı sonrası çıkarılan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) de İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi gibi mülteciler dahil herkes için içerdiği temel hak ve özgürlükler nedeniyle önemli bir bölgesel düzenlemedir. Sözleşmede doğrudan iltica hakkından ve mültecilerden bahsedilmez ancak yaşam hakkı, işkence ve

eziyet yaşağı ve ayrımcılık yaşağına ilişkin hükümler mülteciler için de uygulanır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) mülteciler için de haklarının ihlal edildiğı iddiasıyla başvurabilecekleri bir mahkemedir. AİHM'in mültecilerin yaptığı bireysel başvuruları kabul ederek verdiği pek çok emsal karar bulunmaktadır. Bu kararlara göre, sığınma hakkı bir ülkede reddedilmiş ve mülteçilik statüsü alamamış bir kişi bile olsa eğer gönderileceğı ülkesinde işkence ve eziyet görme ihtimali varsa o ülkeye geri gönderilmeyecek ve sınır dışı edilemeyecektir.

Temel Ulusal Düzenlemeler

i. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)

Türkiye'nin iltica konulu ilk kanunu olan 6458 sayılı YUKK 2013 yılında hazırlanarak kabul edilmiş ve 11 Nisan 2014'te yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ile yabancıların Türkiye'ye girişleri Türkiye'de kalışları ve Türkiye'den çıkışları ile Türkiye'den koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir.

Kanun ile Türkiye'deki başta sığınmacı ve mülteciler olmak üzere tüm yabancılara ilişkin işlemleri yürütecek ve sorumlu olacak İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) kurulmuştur.

Kanunun 3. Maddesinde; refakatsiz çocuk, engelli, yaşlı, hamile, beraberinde çocuğu olan yalnız anne ya da baba veya işkence, cinsel saldırı ya da diğer ciddi psikolojik, bedensel ya da cinsel şiddete maruz kalmış kişiler özel ihtiyaç sahibi kişiler olarak sayılmıştır. Özel ihtiyaç sahibi kişilerin, mültecilere sağlanan hak ve hizmetlerden öncelikle yararlanma hakları bulunmaktadır.

ii. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik

2016 yılında çıkarılan Yönetmelik ise 6458 sayılı YUKK hükümlerinin nasıl uygulanacağını göstermektedir. Yabancılarla ilgili işlemler ile sınırlarda, sınır kapılarında ya da Türkiye içinde yabancıların Türkiye'den bireysel koruma talepleri üzerine neler yapılacağı ayrıntılı bir şekilde açıklanmaktadır.

iii. Geçici Koruma Yönetmeliği (Türkiye'de Bulunan Suriyeli Sığınmacılara İlişkin Düzenleme)

Başta Suriyeli sığınmacılar olmak üzere Türkiye'de geçici koruma sağlanan kişilerin hakları, yükümlülükleri ve geçici koruma prosedürlerini göstermek üzere 22 Ekim 2014 tarihinde Geçici Koruma Yönetmeliği çıkarılmıştır.

Geçici Koruma Statüsü, Suriyelilere;

- Sağlık hizmetlerine, eğitim, sosyal yardım ve işgücü piyasasına erişim hakkını,
- Sınır dışı edilmeye karşı korunmayı ve
- Türkiye'de yasal olarak kalma hakkını sağlamaktadır.

Geçici Koruma Yönetmeliği'ndeki ve diğer yasal düzenlemelerdeki haklardan ve hizmetlerden yararlanabilmek için devlete kayıt yaptırmak önemlidir.

II. MÜLTECİ KADINLARA YÖNELİK TOPLUMSAL CİNSİYET TEMELLİ AYRIMCILIK VE ŞİDDETLE MÜCADELEDE YASAL ÇERÇEVE

Geçici koruma altındaki Suriyeli kadınlar dahil *mülteci* kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle mücadelede başvurulabilecek temel uluslararası sözleşmeler ile ulusal yasa ve diğer düzenlemeler şunlardır.

Uluslararası Belgeler	Ulusal Belgeler
<ul style="list-style-type: none"> • 1948-İnsan Hakları Evrensel Beyanname • 1950-Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi • 1979-CEDAW • 2011-İstanbul Sözleşmesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Anayasa • Medeni Yasa • Ceza Yasası • 6284 sayılı Yasa • 6284 sayılı Kanun Yönetmeliği

Temel Uluslararası Düzenlemeler

Başlangıçta, tıpkı insan hakları belgelerinde olduğu gibi mülteci haklarına ilişkin uluslararası ve ulusal düzenlemelerde de şiddete ve ayrımcılığa maruz kalan mülteci kadınlara ilişkin ayrı bir düzenleme bulunmamaktaydı. Aynı şekilde mülteci hakları alanında görevli mekanizmaların da şiddete maruz kalan mülteci kadınların farklı sorun ve ihtiyaçlarına ilişkin farkındalığı ve özel bir yaklaşımı bulunmamaktaydı. Kadın hakları ve kadının insan haklarının hukuki alanda açıkça yer alması ile mülteci kadınların hakları da farkedilir ve gözetilir hale gelmiştir. BMMYK bünyesinde 2000 yılından sonra çıkarılan rehberlerde, “*cinsel şiddet yoluyla zulüm veya toplumsal cinsiyetle ilgili zulmü de içerecek şekilde 1951 Sözleşmesinde ve 1967 Protokolünde sıralanan nedenlerden ötürü zulme uğramaktan haklı olarak korktukları için mülteci statüsü talep eden kadınları mülteci olarak tanıması...*” gerektiği belirtilmiştir. Başka bir ifadeyle toplumsal cinsiyet temelli zulmün bir iltica sebebi sayılması tavsiye edilmeye başlanmıştır.

Aşağıda ayrıntılı olarak açıklayacağımız üzere toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin mülteci kadınlar bakımından bir zulüm olarak açıkça tanınması ise 2011 yılında çıkarılan İstanbul Sözleşmesi ile olmuştur. İstanbul Sözleşmesi sadece kadına

yönelik şiddeti bir zulüm çeşidi olarak sayması bakımından değil kadına yönelik şiddetle mücadelede devletlerin alması gereken önlem ve tedbirlere ilişkin getirdiği standartlar bakımından da çok önemlidir. İstanbul Sözleşmesi öncesi mülteci kadınların kadın olmaktan kaynaklı maruz kaldıkları şiddet ve ayrımcılıkla ilgili yararlanabilecekleri en önemli Sözleşme ise BM CEDAW Sözleşmesidir.

i. İnsan Hakları Beyannamesi (İHEB)

1948 tarihli Beyanname’de yer alan eşitlik ilkesi, ayrımcılık yasağı, yaşama hakkı gibi temel hak ve özgürlükler kadına yönelik şiddetle mücadele ile sıkı bağ içerisindedir. İHEB kendisinden sonra hazırlanan 1951 Cenevre Sözleşmesi ile CEDAW ve İstanbul Sözleşmesi’ne de kaynaklık etmiştir.

ii. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

İHEB gibi AİHS’de de doğrudan kadına yönelik şiddetin önlenmesine ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak, yaşam hakkı, işkence ve eziyet yasağı, ayrımcılık yasağı ve özel hayatın gizliliğinin korunmasına ilişkin hükümleri şiddet mağduru kadınlar bakımından da ciddi bir koruma mekanizmasıdır. AİHM’in yaşam hakkı, işkence ve eziyet yasağı ile özel hayatın gizliliğinin korunması konu alan kararlarının pek çoğu mülteci kadınlar dahil şiddet mağduru kadınlarla ilgilidir.

iii. Birleşmiş Milletler Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (CEDAW)

Sözleşme, kısaca İngilizce baş harflerinden oluşan CEDAW olarak da anılır. 1979 yılında çıkarılan Sözleşme’ye 189 ülke taraftır. Türkiye tarafından 1985 yılında imzalanmış ve 1986 yılında yürürlüğe girmiştir.

CEDAW, kadınlara karşı her türlü cinsiyete dayalı ayrımcılığın ortadan kaldırılması ve kadınların insan haklarının korunması için çıkarılan ilk uluslararası sözleşmedir ve kadının insan haklarının anayasası olarak da bilinmektedir.

CEDAW’da başlangıçta doğrudan kadına karşı şiddet ile ilgili bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Ancak daha sonra 1989 yılında alınan 12 sayılı Genel Tavsiye

Kararı ve 1992 yılında alınan 19 sayılı Genel Tavsiye Kararı² ile kadına karşı şiddet bir insan hakkı ihlali ve ayrımcılık olarak kabul edilerek Sözleşmenin kapsamına alınmış ve taraf devletler kadına karşı şiddeti önlemekle de sorumlu tutulmuştur.

Cedaw Komitesi 19 sayılı Genel Tavsiye kararından sonraki 25 yıllık süreçte meydana gelen değişiklikler ve gelişmeler ışığında, kadına karşı şiddetle mücadele konusundaki tespit, değerlendirme ve taraf devletlere önerilerini 35 sayılı Genel Tavsiye Kararı ile güncellemiştir.

CEDAW 1. madde kadınlara karşı ayrımcılığın tanımını şöyle yapmıştır.

“Kadınlara karşı ayrımcılık, siyasal, ekonomik, sosyal, kültürel, kişisel veya diğer alanlardaki kadın ve erkek eşitliğine dayanan insan haklarının ve temel özgürlüklerinin, medeni durumları ne olursa olsun kadınlara tanınmasını, kadınların bu haklardan yararlanmasını veya kullanmalarını engelleme veya hükümsüz kılma amacını taşıyan veya bu sonucu doğuran cinsiyete dayalı herhangi bir ayırım, dışlama ve kısıtlama anlamına gelir.”

Sözleşme, kadınlara yönelik ayrımcılığın ortadan kaldırılması ve kadın-erkek eşitliğinin sağlanması için üç ana konuya odaklanmaktadır.

- Cinsiyet ayrımcılığı yasaklanmalı ve ortadan kaldırılmalıdır.
- Kadın-erkek eşitliği fiilen de hayatın her alanında gerçekleştirilerek sonuçlarda da eşitlik sağlanmalıdır.
- Kadınlara karşı ayrımcılığı yasaklamak ve ortadan kaldırmak ile sonuçlarda eşitliği sağlamak taraf devletlerin sorumluluğudur.

2 [https://www.tbmm.gov.tr/komiyon/kefe/belge/uluslararasi_belgeler/ayrimcilik/CEDAW/tavsiye_kararlari/CEDAW%20Komitesi%20Tavsiye%20Kararlar%C4%B1_\(1-29\).pdf](https://www.tbmm.gov.tr/komiyon/kefe/belge/uluslararasi_belgeler/ayrimcilik/CEDAW/tavsiye_kararlari/CEDAW%20Komitesi%20Tavsiye%20Kararlar%C4%B1_(1-29).pdf) (erişim tarihi: 20.02.2018)

iv. Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin³ Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi)

İstanbul Sözleşmesi, 11 Mayıs 2011’de İstanbul’da imzaya açılmış ve ilk olarak Türkiye tarafından imzalanmıştır. Sözleşme 1 Ağustos 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Özel olarak kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet ve ev içi şiddetle mücadele konusunda hazırlanmıştır. Bu konuda Avrupa çapında hazırlanmış ilk ve tek sözleşmedir.

“Sözleşmeye göre kadına yönelik şiddet bir insan hakkı ihlali ve ayrımcılıktır. **Sözleşmeye göre kadınlara karşı toplumsal cinsiyete dayalı şiddet**, doğrudan kadınlara yalnızca kadın oldukları için uygulanan veya kadınları orantısız bir şekilde etkileyen şiddet anlamına gelir.” (madde 3/d)

Sözleşmeye göre kadına yönelik şiddetle mücadele için alınacak önlemler Bütüncül Politikalar, Önleme, Koruma ve Kovuşturma esaslarına dayanmalıdır.

Sözleşme barış zamanında olduğu gibi silahlı çatışma durumlarında da uygulanır. Çünkü sözleşmede yer alan şiddet biçimleri silahlı çatışma dönemlerinde kesilmemektedir; aksine daha da yaygın ve sistematik bir hal alarak insanlığa karşı işlenen suçların bir parçası haline gelebilmektedir. Nitekim, silahlı çatışma dönemleri kadınları mülteci olmaya zorlayan en önemli nedenlerden birisidir. Bu dönemlerde işlenen toplu tecavüzler gibi pek çok suç özellikle kadınlara karşı işlenmektedir.

Sözleşme, güç durumdaki kişilerin gerek kendi evlerinde gerekse dışarıda şiddet, yaralanma, suistimal, ihmal, ihmalkâr davranış, kötü muamele veya sömürü gibi risklere daha açık olduklarını da ayrıca belirtmekte ve onlar için özel tedbirler

3 Sözleşmenin orijinal dili olan İngilizce’de ev içi şiddet terimi kullanıldığından Türkçe resmi çevirisiindeki aile içi şiddet terimi kullanılmamıştır. Ev içi şiddet, aile içi şiddeti de kapsayan daha geniş bir tanımdır.

alınmasına ve ihtiyaçlarına göre farklı hizmetler verilmesine dikkat çekmektedir. Çünkü failer, durumları nedeniyle daha savunmasız olduklarını bildikleri bu kişileri özel olarak hedef seçerler. Sözleşmeye göre güç durumdaki kişiler; hamile kadınlar, küçük çocuğu olanlar, zihinsel ve bilişsel sorunları olanlar dahil engeliler, kırsal kesimde ve ücra yerde yaşayanlar, madde bağımlıları, fuhuş yapanlar, ulusal veya etnik azınlık mensupları, belgeleri olmayanlar ve sığınmacılar dahil olmak üzere göçmenler, geyler, lezbiyenler, biseksüeller ve travestiler, HIV taşıyanlar, evsizler, çocuklar ve yaşlılardır.⁴

Sözleşmede Göç ve İltica başlıklı özel bir bölüm bulunmaktadır. Sözleşme, belgeleri olmayanlar dahil göçmen, sığınmacı kadınlar ve iltica talebinde bulunan kadınların toplumsal cinsiyet temelli şiddete daha açık durumda olduklarını vurgulayarak taraf devletlerin yükümlülüklerini saymaktadır. Buna göre;

- Göçmen kadınlarla iltica talebinde bulunan kadınlara yönelik şiddetle mücadele toplumsal cinsiyete duyarlı bir şekilde yürütülmelidir.
- Toplumsal cinsiyet temelli şiddet fiillerine maruz kalmış göçmen kadınlara bağımsız ikamet statüsü tanınmalıdır.
- Kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddet bir zulüm çeşidi olarak görülmelidir ve iltica nedenlerinden sayılmalıdır. (Madde 60)
- Sığınmacı statüsü belirlenirken toplumsal cinsiyete duyarlı bir yorum yapılmalıdır.
- Sığınma işlemlerinde toplumsal cinsiyete duyarlı usuller, kılavuzlar ve destek hizmetleri geliştirilmelidir.
- Geri göndermeme ilkesi şiddet mağduru kadınlar için de uygulanmalıdır. Devlet iltica talebinde bulunan veya sığınan şiddet mağduru bir kadını yaşamının veya özgürlüğünün tehlikede olduğu herhangi bir ülkeye geri göndermemeli veya iade etmemelidir. (Madde 61)

4 İnsan Hakları Ortak Platformu. 2012. Açıklayıcı Kitapçık: Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele. Erişim Tarihi: 20.02.2018 <http://www.ihop.org.tr/2012/01/31/acklayc-kitapck-kadnlara-yoenelik-iddet-ve-ev-ci-iddetin-oenlenmesi-ve-bunlarla-muecadele-ye-dair-soezleme/>

Temel Ulusal Düzenlemeler

Geçici koruma altındaki Suriyeli kadınlar dahil *mülteci* kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle mücadelede başvurulabilecek temel ulusal düzenlemeler şunlardır.

i. Anayasa

Anayasa'da kadına yönelik şiddetle ilgili doğrudan bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak 10. maddedeki kadın-erkek eşitliği maddesindeki yükümlülük kadına yönelik şiddetin önlenmesinin de anahtarıdır.

Anayasa'nın 10. maddesinde "*Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür.*" denilerek kanun önünde eşitlik ilkesi bakımından toplumsal cinsiyet eşitliğinin hayata geçirilmesi için devlete özel olarak yükümlük getirilmiş ve bu maksatla alınacak tedbirlerin de eşitlik ilkesine aykırı olarak yorumlanamayacağı da belirtilmiştir.

Anayasanın eşitlik maddesi dışında aşağıda sayılan maddeleri de kadına yönelik şiddetle mücadelede başvurulabilecek temel düzenlemelerdir.

- Herkes kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir. (Madde 12)
- Herkes yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz. Kişinin rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz ve kimseye işkence ve eziyet yapılamaz. (Madde 17)
- Herkes kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir. (Madde 19)
- Herkes özel hayatın gizliliğine saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. (Madde 20)
- Aile eşler arası eşitliğe dayanır. (Madde 41)

Bütün bu düzenlemelerin yanında Anayasanın 90. Maddesi de önemlidir. 90. maddeye göre usulüne göre onaylanarak yürürlüğe giren uluslararası sözleşmeler kanun hükmündedir. Taraf olunan temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası sözleşmeler ile kanun hükümlerinin aynı konuda farklı hükümler

içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda uluslararası sözleşme hükümleri esas alınmak zorundadır. Öyle ki uluslararası sözleşmeler hakkında Anayasaya aykırılık iddiası ile Anayasa Mahkemesi'ne dahi başvurulamaz.

ii. Türk Medeni Kanunu (Medeni Yasa)

Medeni Yasa, kadın-erkek eşitliğinin sağlanması ve kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddetin önlenmesinde önemli araçlardan biridir. Kişilerin aile, miras, eşya ve borç ilişkileri düzenlenmektedir. 2002 yılında kadın-erkek eşitliğinin sağlanması için önemli değişiklikler yapılmıştır. Medeni Yasa'da aile, kadın-erkek eşitliğine dayalı bir ortaklıktır. Eşler evliliği birlikte yönetirler, kararları birlikte alırlar, çocukları varsa velayeti birlikte kullanırlar. Evlilik süresince edinilmiş mallar evlilik sona ererse eşit olarak paylaşılır.

Medeni Yasa'ya göre erkek veya kadın onyediyi yaşını doldurmadıkça evlenemez. Ancak, hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple onaltı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir. Medeni Yasa'da belirtilen yaşın altında yapılan evlilikler Ceza Yasa'sında (TCK) yer alan çocuk istismarı suçunu oluşturur. Medeni Yasaya göre, evlilik iki tarafın karşılıklı rızası ile gerçekleşir, kimse evlenmeye zorlanamaz. Medeni Yasa'nın 143. maddesine göre aile cüzdanı gösterilmeden evlenmenin dini töreni yapılamaz.

Suriyeli sığınmacılar dahil mülteciler bakımından, geldikleri ülkelerindeki medeni durumları Türkiye'de de tanınmaktadır. Mültecilerin Türkiye'de evlenmeleri veya boşanmalarında Türk Medeni Kanunu uygulanır. Medeni durum belge ile ispatlanmalıdır. Eğer menşe ülkede getirilen ve medeni durumu ispatlayacak bir belge yoksa o zaman başvuru İİ Göç İdaresi'nin verdiği belge dayanak olarak gösterilebilir. Gelinek ülkede dini nikah resmi nikah olarak kabul ediliyorsa bu Türkiye'de resmi evlilik olarak tanınır.

iii. Türk Ceza Kanunu (Ceza Yasası)

Kadına yönelik şiddet, ceza kanunu bağlamında farklı suç kategorileri içinde sayılmıştır. İnsan ticareti (madde 80), kasten öldürme suçu (madde 81), intihara yönlendirme (madde 84), kasten yaralama suçu (madde 86), eziyet suçu (madde 96) ile cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen cinsel saldırı (madde

102), cinsel istismar (madde 103) ve cinsel taciz (madde 105) suçları kadınlara yönelik işlenen suçların en yaygın olanlarıdır. Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma (madde 109), fuhuşa zorlama (madde 227/4) kötü muamele suçu (TCK 232) ve aile hukukundan kaynaklanan yükümlülüğün ihlali (madde 233) ile çocuğun kaçırılması (madde 234) suçları da bu listeye eklenebilir. Yukarıda belirtildiği üzere Medeni Yasa'da belirtilen evlilik yaşının altında başka ülkelerde yapılan evlilikler Türkiye'de tanınmaz ve çocukla yapılan evlilik ceza yasasına göre çocuk istismarıdır (cinsel istismar) ve failer cezalandırılır.

Ceza Yasası'na göre, Türkiye'de işlenen suçlarda failin ya da mağdurun Türk vatandaşı ya da yabancı olmasına bakılmaksızın Türk Hukuku uygulanır. Dolayısıyla Suriyeli kadınlar dahil şiddete maruz kalmış mülteci kadınlara karşı işlenen suçlara da aynı hükümler uygulanarak faileri cezalandırılır.

Ceza soruşturmalarında dil bilmeyen kişilere tercüman sağlanması ve cinsel saldırı ile üst sınırı 5 yıldan daha fazla cezayı gerektiren suçlar gibi belirli suçlar bakımından zorunlu avukat atanması da devlet tarafından ücretsiz olarak yapılır.

iv. Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun (6284 Sayılı Yasa)

Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, 8 Mart 2012 tarihinde kabul edilmiş ve 20 Mart 2012 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yasanın Yönetmeliği ise 18 Ocak 2013 tarihinde çıkartılmıştır. 2011 yılında imzalanan İstanbul Sözleşmesi 6284 sayılı Yasa'ya kaynaklık etmiştir. Yasanın, 1. maddesinde İstanbul Sözleşmesinin esas alındığı belirtilmektedir.

İlk defa toplumsal cinsiyet kavramı ve kadınlara yönelik cinsiyete dayalı şiddetin ayrımcılık ve insan hakları ihlaline yol açtığı tespiti bir yasal düzenleme metinde yer almıştır.

Yasa, sadece vatandaş kadınları değil şiddet uygulayan ile resmi evlilik bağı aranmaksızın kadına yönelik şiddet ve ev içi şiddet mağduru olan Suriyeli sığınmacılar dahil tüm mülteci kadınları da koruması altına almıştır. Yasa ile, ısrarlı takip de bir şiddet türü olarak kabul edilerek bu şiddetin tüm mağdurları da koruma altına alınmıştır. Ancak ısrarlı takibin ceza kanununda suç olarak tanımlanmamış olması önemli bir eksikliklerdir.

Yasa'nın amacı 1. maddesinde, şiddete uğrayan veya uğrama tehlikesi bulunan kadın, çocuk, aile bireyi ve tek taraflı ısrarlı takip mağdurlarını korumak ve bu kişilere karşı şiddeti önlemek olarak açıklanmıştır.

6284 sayılı Yasa, şiddete uğrama tehlikesi altında olan ve şiddete maruz kalanlar ile şiddet faillerine yönelik alınacak kısa dönemli tedbirleri düzenlemektedir. Kanundaki tedbirler mağdur için koruyucu ve fail için önleyici tedbirler olarak ikiye ayrılmaktadır:

Mağdur için alınabilecek koruyucu tedbirler şunlar olabilir;

- Geçici koruma altına alınması,
- Barınma yeri (Örneğin, sığınmaevine yerleştirilmesi) sağlanması,
- Geçici maddi yardım yapılması,
- Kişinin işyerinin değiştirilmesi,
- Kişinin evli olması durumunda müşterek yerleşim yerinden ayrı bir yerleşim yeri belirlenmesi

Şiddet uygulayan failer için alınabilecek önleyici tedbirler şunlar olabilir;

- Şiddet mağduruna yönelik olarak şiddet tehdidi, hakaret, aşağılama veya küçük düşürmeyi içeren söz ve davranışlarda bulunmaması,
- Korunan kişiyi iletişim araçlarıyla veya sair surette rahatsız etmemesi,
- Müşterek konuttan veya bulunduğu yerden derhâl uzaklaştırılması ve müşterek konutun korunan kişiye tahsis edilmesi,
- Korunan kişilere, bu kişilerin buldukları konuta, okula ve işyerine yaklaşmaması,
- Çocuklarla ilgili daha önce verilmiş bir kişisel ilişki kurma kararı varsa, kişisel ilişkinin refakatçi eşliğinde yapılması, kişisel ilişkinin sınırlanması ya da tümüyle kaldırılması,
- Gerekli görülmesi hâlinde korunan kişinin, şiddete uğramamış olsa bile yakınlarına, tanıklarına ve kişisel ilişki kurulmasına ilişkin hâller saklı kalmak üzere çocuklarına yaklaşmaması,
- Korunan kişinin şahsi eşyalarına ve ev eşyalarına zarar vermemesi,

- Bulundurulması veya taşınmasına kanunen izin verilen silahları kolluğa teslim etmesi,
- Silah taşınması zorunlu olan bir kamu görevi ifa etse bile bu görevi nedeniyle zimmetinde bulunan silahı kurumuna teslim etmesi,
- Korunan kişilerin buldukları yerlerde alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanmaması ya da bu maddelerin etkisinde iken korunan kişilere ve bunların buldukları yerlere yaklaşmaması, bağımlılığının olması hâlinde, hastaneye yatmak dâhil, muayene ve tedavisinin sağlanması. Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurması ve tedavisinin sağlanması.

6284 sayılı Yasa, şiddet uygulayana yönelik önleyici ve şiddete maruz kalana yönelik koruyucu her türlü tedbir kararı verme yetkisini kural olarak Aile Mahkemesi hakimine tanımıştır. Bazı hallerde mülki amir tarafından da mağdur için koruyucu tedbir kararı verilebilir. Ayrıca gecikmesinde sakınca bulunan acil hallerde hakim veya mülki amir tarafından alınacak koruyucu ve önleyici tedbirlerden bir kısmını geçici olarak kolluk amiri de alabilir. Kolluk amiri aldığı geçici tedbir kararlarını niteliğine göre süresi içerisinde hakimın veya mülki amirin onayına sunar.

Alınan tedbir kararlarının takibi ve uygulanması Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın ilgili kuruluşları olan ŞÖNİM veya Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü'nün koordinasyonunda kolluk ile ilgili diğer kurum ve kuruluşlar tarafından yapılır. Örneğin sağlık tedbirine ilişkin bir karar Sağlık Bakanlığı ile işbirliğini, eğitim ile ilgili bir karar Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliğini gerektirir. Aynı şekilde Suriyeli sığınmacılar dahil mültecilere ilişkin alınan bir tedbir kararının takibi ve uygulanmasında İçişleri Bakanlığı ve İl Göç İdareleri ile işbirliği ve koordinasyon içinde olunması gerekir.

Tedbir kararlarına uymayan faille karşı zorlama hapsi uygulanabilir. Bunun için tedbir kararlarının ihlal edildiğini kolluk, Savcılık ya da Aile Mahkemelerine bildirmek önemlidir. Zorlama hapsine ancak hakim karar verebilir.

v. Diğer Yasal Düzenlemeler ve Haklar

Türkiye'de mülteciler dahil vatandaş olmayan kişilerin mahkemelerde açacakları özel hukuk davalarında, “yabancılık unsuru” bulunması nedeniyle 5718 sayılı

Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun hükümleri uygulanır. Örneğin boşanma ve ayrılık gibi konularda eşlerin müşterek milli hukukları uygulanır. Uygulanacak yetkili hukukun Türk kamu düzenine açıkça aykırı olması halinde ise Türk hukuku uygulanacaktır.

Türkiye’de bulunan Suriyeli sığınmacılar dahil mülteciler adli yardımdan ve ceza yargılamasında ücretsiz avukat yardımından yararlanmak için istenen şartları taşıdıkları takdirde bu hizmetlerden yararlanabilirler.

Mülteciler, yerel mahkemelere başvurabilecekleri gibi Anayasa Mahkemesine de hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiği iddiası ile başvuru yapabilirler.

Temel eğitim ve sağlık ve sosyal yardım hizmetlerinden mültecilerin de yararlanma hakları vardır. 2016 yılında çıkarılan Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik ile Suriyelilerin geçici koruma statüsünü kazandıktan altı ay sonra çalışma iznine başvurmalarına da izin verilmiştir.

MÜLTECİ KADINLARIN HAKLARI

EĞİTİM VE SAĞLIK HAKKI

Türkiye’de verilen temel eğitim ve sağlık ve sosyal yardım hizmetlerinden mültecilerin de yararlanma hakları vardır.

ÇALIŞMA HAKKI

Türkiye’ye sığınan ve uluslararası koruma başvuru sahibi, mülteci, şartlı mülteci veya geçici koruma statüsü olan kişiler Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığından izin alarak çalışabilirler.

EVLENME VE BOŞANMA HAKKI

Suriyeli sığınmacılar dahil mülteci kadınlar da Türkiye’de zorla ve erken yaşta evlendirilemez. Bu kişilerin geldikleri ülkelerindeki medeni durumları Türkiye’de de tanınmaktadır ancak mültecilerin Türkiye’de evlenmeleri veya boşanmalarında Türk Medeni Kanunu uygulanır. Medeni durum belge ile ispatlanmalıdır.

EVLENME VE BOŞANMA HAKKI

Eğer menşe ülkede getirilen ve medeni durumu ispatlayacak bir belge yoksa o zaman başvuru İİ Göç İdaresi’nin verdiği belge dayanak olarak gösterilebilir. Geline ülkede dini nikah resmi nikah olarak kabul ediliyorsa bu Türkiye’de resmi evlilik olarak tanınır.

MAHKEMELERDE TEMSİL VE ADLİ YARDIM

Türkiye’de bulunan mülteciler kendilerini bir avukatla mahkemelerde temsil ettirebilirler. Koşulları uygunsa adli yardımdan ücretsiz avukat talep edebilirler. Ceza yargılamasında zorunlu avukat yardımından ücretsiz yararlanabilirler ve mahkemelerde tercüman desteğinden yararlanabilirler. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilirler.

ŞİDDETEN KORUNMA

Suriyeli sığınmacılar dahil mülteci kadınlara yönelik şiddet Türkiye’de de bir suçtur ve ceza yasasına göre bu suçları işleyenler cezalandırılır. 6284 sayılı Yasa kapsamında ise şiddet mağdurları için koruyucu ve failer için önleyici tedbir kararı verilmesi ilgili aile mahkemesi hakimi, mülki amir veya kolluk amirinden istenebilir.

III-MÜLTECİ KADINLARA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELEDE MEKANİZMALAR

Yukarıda belirtilen yasal çerçeve içerisinde mülteci kadınlara yönelik şiddetle mücadelede hizmet sunan ve iletişim, işbirliği ve koordinasyon içinde olunabilecek belli başlı kurum ve kuruluşlar şunlardır;

MEKANİZMALAR

BMMYK (UNHCR)

Dünya Savaşı sonrasında mülteci ve sığınmacılar için bazı önlemler alınmaya başlanmış, 2. Dünya Savaşı sonrasında ise 1950 yılında BM Mülteciler Yüksek Komiserliği(BMMYK) kurulmuştur. BMMYK Türkiye temsilcisinin Ankara dışında Van ve diğer bazı illerde de ofisleri bulunmaktadır. 10 Eylül 2018 tarihinden itibaren BMMYK, Türkiye’de uluslararası koruma başvurusunda bulunmak isteyen yabancıların kayıtlarını almayı sonlandırmıştır. Türkiye’ye sığınan ve iltica başvurusunda bulunmak isteyenlerin buldukları yerlerdeki İl Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’ne kayıt yaptırmaları gerekmektedir. Başvuru ve kayıt yaptırdıktan sonra bu kurumlardaki görevliler sizi prosedür ve sorumluluklarınız ile ilgili bilgilendireceklerdir. Bu süreçte bilgi almak ve destek istemek için BMMYK’a da başvurabilirsiniz.

AİHM

AİHS’e göre hak ve özgürlükleri ihlal edilen mültecilerin bireysel başvuru yapabildikleri uluslararası mahkemedir. Verdiği kararlar ile mülteci ve sığınmacılar bakımından ciddi bir koruma mekanizması olmuştur. AİHM’e başvuru yapabilmek için kural olarak iç hukuk tüketilmelidir. İç hukuk yolları tüketildikten sonra verilen kararlardan memnun olmayan kişi AİHM’e 6 aylık süre içerisinde başvurmalıdır.

İLGİLİ DİĞER KURUMLAR

(Anayasa Mahkemesi, Mahkemeler, Cumhuriyet Savcılıkları, Polis ve Jandarma, Barolar, Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Teşkilatları, ŞÖNİM'ler, Acil telefon hatları, AFAD ve Kızılay)

Anayasa Mahkemesi iç hukukta hakları ihlal edilen mülteciler bakımından da 2012 yılından sonra önemli bir başvuru mekanizmasıdır. Anayasa Mahkemesine başvurabilmek için öncelikle yerel mahkemelere, konusuna göre ceza (Savcılıklara) veya hukuk mahkemelerine başvurmuş olmak ve başvuru sürecini keskinleştirmiş olmak gerekmektedir. Şiddet gibi bir suçta maruz kalındığında başvurması gereken ilk yer kolluk (polis veya jandarma) ile Cumhuriyet Savcılıklarıdır. Adli yardım ihtiyacı halinde bulunulan ildeki Baroya başvurmak gereklidir.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, şiddete maruz kalan kadınlara hizmet sunmakla sorumlu olan Bakanlıktır. Bakanlığın il ve ilçe teşkilatları ile ŞÖNİM'ler mülteci kadınlar dahil şiddete maruz kalanların başvurabilecekleri kurumların başında gelmektedir.

Acil durumlarda başvurulabilecek 7/24 saat hizmet veren telefon hatları vardır. Bunların başında ALO 155, 156, 183 gelmektedir. Ayrıca Yabancılar İletişim Merkezi Alo 157, Sosyal Yardım Hattı Alo 143 gibi başvurulabilecek hatlar da bulunmaktadır.

Başbakanlığa bağlı Afet ve Acil Durum Başkanlığı (AFAD) ve Türk Kızılayı (Kızılay) Göç ve Mülteci Hizmetleri Müdürlüğü bünyesinde mültecilere yönelik sınırlarda, kabul ve barınma ile geri gönderme merkezlerinde insani yardım sunulmaktadır.

GÖÇ İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (GİGM)

Mülteciler dahil göçle ilgili iş ve işlemleri yürütmek üzere görevlendirilmiş İçişleri Bakanlığına bağlı bir kuruluştur. Her ilde bir il müdürlüğü bulunmaktadır. Ülkeye sığınan kişilerin uluslararası koruma veya geçici koruma statüsünden ve bunların sağlayacağı haklardan yararlanmak için buraya en kısa sürede kayıt yaptırmaları gerekli ve önemlidir. Hak ve hizmetlere kayıt olunan ilde erişim sağlanmaktadır.

STK'LAR

Mültecelere yönelik çalışmalar yapan pek çok sivil toplum kuruluşu bulunmaktadır. Bunların başında Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD-ASAM) gelmektedir. Özel olarak kadına yönelik şiddetle mücadele alanında ise pek çok kadın kuruluşu çalışmalar yapmaktadır. Son yıllarda Suriyeli mültecilerin kendilerinin kurduğu pek çok STK da alanda çalışmalar yapmaktadır. Desteğe ihtiyaç duyduğunuzda ilinizde bulunan ve kadına yönelik şiddetle mücadele ile mülteci hakları alanında çalışan STK'lar ile iletişime geçmeniz faydalı olacaktır.

KADIN DANIŞMA MERKEZLERİNDE SURİYELİ MÜLTECİ KADINLARA YÖNELİK ÇALIŞMALAR

I. TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ VE KADINA YÖNELİK ŞİDDET

Toplumsal cinsiyet eŐsitsizliĐi kadına yönelik Şiddetin ve ayrımcılığın ortaya çıkmasının en temel nedenidir. Kadın olarak doğmuş olmaktan dolayı dünyanın her yerinde kadınlar çeşitli biçimlerde Şiddete ve ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Toplumsal cinsiyet kavramı kadınların hayatlarını, ne yapıp ne yapamadıklarını, nasıl yaŐadıklarını, hangi olanaklardan ne ölçüde yararlanıp yararlanamadığını belirler.

Kadın olmak başlı başına bir ayrımcılığa uğrama sebebi iken belirli gruplara mensup kadın olmak fazladan ayrımcılığa maruz kalmak anlamına gelmektedir. Örneğin azınlık gruplarına mensup kadınlar, mülteci kadınlar, göçmen kadınlar, kırsal veya merkezden uzak topluluklarda yaşayan kadınlar, kurumlardaki veya gözlem altındaki kadınlar, kız çocukları, engelli kadınlar, yaşlı kadınlar ve silahlı çatışma koŐullarında yaşayan kadınlar Şiddet ve ayrımcılığa daha fazla maruz kalırlar.

Cinsiyet - Toplumsal Cinsiyet

Kadın ve erkek olarak doğuştan getirilen, biyolojik, fizyolojik ve genetik özellikler **cinsiyet** olarak tanımlanır. **Toplumsal cinsiyet** biyolojik cinsiyetin referans alınarak bireylerin farklı toplumsal dinamikler ve kültürel değerlerle şekillendiği bir süreçtir.

Bu süreç birçok kanal vasıtasıyla gerçekleşir. Aile, okul, kitaplar, sokak, arkadaşlık ilişkileri, iş yaşamı, medya, yasalar, din, gelenek ve görenekler gibi alanlar toplumsal cinsiyetle ilgili değer ve davranışları öğrendiğimiz alanlardır.

Toplumsal Cinsiyete Dayalı İşbölümü

Toplumda hangi cinsiyet için neyin uygun görüldüğüne göre işlerin cinsiyetler arasında paylaşılmasına **toplumsal cinsiyete dayalı işbölümü** denir. Kadınların işleri, çoğunlukla annelik ve aile içinde yaptıkları işler temelinde özel alan içinde tanımlanırken, kamusal alanda yapılan işler erkeklerin işi olarak görülür.

Genel olarak; **“kadın işi”** düşük statülü ve düşük ücretli, geçici, güvencesiz olan niteliksiz işlerden, buna karşı **“erkek işi”** yetki ve sorumluluk gerektiren, yüksek ücretli, sürekli, güvenceli olan nitelikli işlerden oluşmaktadır.

Eşitlik

Toplumsal cinsiyet eşitliği kavramını daha iyi anlayabilmek için eşitlik, farklılık, kavramlarına göz atmak gerekmektedir. Eşitlik; sosyal hayatta bireyler arasında haklar ve imkanlar bakımından ayırım gözetilmemesi ve var olan ayrımların kaldırılmasını amaçlayan ilke ve kavramlar bütünüdür.

Eşitlik kavramı herkese aynı biçimde davranmak demek değildir. Herkese aynı davranmak farklı ihtiyaç ve durumları göz ardı etmek riskini beraberinde getirir.

Bütün insanlar aynı olmadığı gibi kadınlar ve erkekler de aynı değildir. Eşit olmak aynı olmak anlamına gelmez. Eşitlik, tüm farklılıkları kabul ederek insanları eşit görmektir.

Ayrımcılık

“Ayrımcılık; ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi ya da başka bir fikir, ulusal ya da sosyal köken, mülkiyet, doğum ya da başka bir statüye dayalı olan ve bütün hak ve özgürlüklerin bütün bireylere eşit olarak tanınmasını, bütün bireylerin bunlardan eşit olarak yararlanmasını ya da bütün bireyler tarafından bunların eşit düzeyde kullanılmasını engelleyici ya da zedeleyici amaca ve etkiye sahip her türlü ayırmayı, dışlamayı, kısıtlamayı veya tercihi ifade eder.”⁵

Cinsiyete dayalı ayrımcılık; “bireyin insan haklarından tümüyle yararlanmasını engelleyen sosyal açıdan yapılandırılmış cinsiyet rolleri ve normlarına dayalı olarak herhangi bir ayırıma, dışlanma ya da kısıtlamaya maruz kalmasıdır”.⁶

Cinsiyet ayrımcılığı kadınlar için, kaynaklara ve fırsatlara ulaşmada eşitsizlik, şiddet, temel hizmetlerden yararlanamama ya da engellerle karşılaşma, çalışma yaşamı ve siyasette sınırlı olarak yer alma ve erkekler ile kişisel ilişkilerindeki güç dengesizliğine neden olmaktadır.

Kadına Yönelik Şiddet

Kadına yönelik şiddet, çok farklı biçimlerde ve yoğunlukta ortaya çıkmakta, kadınların yaşamlarını olumsuz olarak etkilemekte, bedensel ve ruhsal bütünlüklerine zarar vermekte kimi zaman hayatlarının sona ermesine yol açmaktadır. Kadına yönelik şiddetin farklı biçimlerine aşağıda yer verilmiştir. İstanbul Sözleşmesi’nde kadına yönelik şiddete ilişkin temel tanımlamalar ise şu şekilde yapılmıştır:

Kadınlara yönelik şiddet, bir insan hakları ihlali olarak, kadınlara yönelik ayrımcılığın bir biçimi olarak anlaşılmaktadır. İster kamusal ister özel alanda meydana gelsin; kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarar veya ıstırap veren veya verebilecek olan toplumsal cinsiyete dayalı her türlü eylem ve bu eylemlerle tehdit etme, zorlama ve keyfi olarak özgürlüğünden yoksun bırakma anlamına gelir.

5 BM İnsan Hakları Komitesi, Genel Yorum, NO:18, Ayrımcılık Yasağı, 10.11.1989, 7. Paragraf A.

6 <https://www.tmmob.org.tr/sayfa/cinsiyet-ayrimciligi-hakkinda>

Ev İçi Şiddet, aile içerisinde veya hanede veya mağdur faille aynı evi paylaşsa da paylaşmasa da eski veya şimdiki eşler veya hayat arkadaşları (partnerler) arasında meydana gelen her türlü fiziksel, cinsel, psikolojik, ekonomik şiddet eylemi anlamına gelir.⁷

Kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, kadına kadın olmasından dolayı uygulanan ve kadınları orantısız biçimde etkileyen şiddet anlamına gelir.⁸

i. Fiziksel Şiddet

Kadının bedensel bütünlüğüne yönelik her türlü saldırı, tehdit ve davranıştır. Fiziksel gücün bir korkutma, baskı ve yaptırım aracı olarak kullanılmasıdır. **Örn;**

- Dayak-dövme; tokat atma, tekmeleme, sarsma, tükürme, uzuvları bükme, saç çekme, ısırma, sigara ile yakma, istenmeyen bir maddeyi yedirme, üstüne yakıcı madde dökme, sopa, maşa, delici kesici alet kullanarak yaralama
- Aç bırakma, uyutmama, soğukta bırakma, hapsetme
- Kadının yeti kaybına uğratılması (görme, işitme kaybı, organ, kol ve bacak kayıpları)
- Sağlıksız koşullarda yaşamasına neden olma,
- Sağlık hizmetlerinden yararlanmasını engelleme
- Kadının öldürülmesi (namus kisvesi altında işlenen cinayetler, intihara zorlama.

ii. Cinsel Şiddet

Kadının rıza göstermediği her türlü cinsel davranış ve cinselliğin bir tehdit, sindirme ve kontrol aracı olarak kullanılmasıdır. **Örn;**

- Sözle, elle sarkıntılık, dijital ortamda cinsel içerikli fotoğraf, video, mesaj gönderme,
- İstenmeyen öpme, dokunma ya da okşama gibi cinsel temas durumları

7 Türkiye’de ev içi şiddet kavramı yerine aile içi şiddet kavramı kullanılmaktadır. Ancak İstanbul Sözleşmesinin orijinalinde ev içi şiddet kavramının kullanılması, bu kavramın daha geniş bir tanımlama olması ve aile içi şiddet’i de içermesi nedeniyle ev içi şiddet kavramı kullanılmıştır.

8 Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi

- İstenmeyen cinsel eylemlere zorlama
- Cinsel ilişkiye zorlama
- Fuhuşa zorlama, kadın ticareti
- Akraba ya da yakınlarla yönelik cinsel saldırı ya da cinsel istismar (Ensest)
- Erken yaşta, zorla evlendirme
- Tecavüz

iii. Psikolojik/Duygusal Şiddet

Kadının psikolojik bütünlüğüne yönelik her türlü tutum, saldırı ve davranıştır. Duyguların baskı, tehdit ve istismar aracı olarak kullanılmasını içerir. **Örn;**

- Tehdit etme (zarar vermekle, terk etmekle, çocuklarını elinden almakla, tehdit)
- Kadına kendini kötü hissettirmek, özgüvenini, beğenisini zedeleyici söz söylemek ve davranışlarda bulunmak,
- Aşağılamak, küçümsemek, küfür etmek, isim takmak, aciz, çaresiz olduğunu söylemek,
- Sürekli kadını suçlamak,
- Gözdağı vermek (eşyaları kırıp, dökmek, evdeki hayvana zarar vermek)
- Kontrol davranışları: Kadının yaşamı üzerindeki kontrolünü yok etmek, çocuklarıyla veya ailesiyle görüşmesine izin vermemek, kadını yalnızlaştırmak, bir yere hapsetmek ve ilişkilerinin bozulmasına yol açacak eylemlerde bulunmak, hesap vermeye zorlamak

iv. Ekonomik Şiddet

Kadın üzerinde ekonomik kaynakların ve paranın bir baskı, tehdit ve kontrol aracı olarak kullanılmasıdır. **Örn;**

- Kadının çalışmasına engel olma,
- Çalışıyorsa kazancına el koyma,

- Kazancından sadece harçlık almak biçiminde yararlanmasına izin verme,
- Çok az para bırakarak evi geçindirmesini isteme,
- Mallarına el koyma,
- İş bulmasını kolaylaştıracak kurs ve faaliyetlere katılmasını engelleme,
- Kadının iş yerinde olay çıkartma,
- Ekonomik kararlardan dışlama,
- Ortak edinilmiş mallara zarar verme.
- Miras hakkından yararlandırmamak,

v. Dijital Şiddet

Teknolojik araçların (internet, cep telefonu vb.) kişiyi küçük düşürmek, kısıtlamak, rahatsız etmek, cezalandırmak, denetlemek amacıyla kullanılmasıdır. **Örn;**

- Sosyal medya/e-posta şifrelerini alarak sosyal medya hesaplarını takip ve kontrol etmek
- Sürekli mesaj göndermek, aramak, bu aramalara hemen yanıt beklemek,
- Gidilen yerleri ve yapılan etkinlikleri sürekli takip etmek,
- Sosyal medyada hangi fotoğrafların beğenildiğini, kimlerle konuşulduğunu takip etmek, hesap sormak,
- Kontrol etme amaçlı konumunu paylaşmasını istemek,
- Cep telefonu kayıtlarının, e-posta hesaplarını, kontrol etmek ve bunlardan hareketle hesap sormak,
- Partneri rızası dışında cinsel içerikli fotoğraflar göndermeye zorlamak ve bu fotoğrafları yaymakla tehdit etmek,
- Sosyal medyada kişiyi küçük düşürecek, hareket ve yorumlarda bulunmak

v. Flört Şiddeti

Kişinin sevgilisi/partneri tarafından fiziksel, cinsel, psikolojik ve dijital şiddet içeren davranışlara maruz kalmasıdır. Şiddet uygulayan kişi bu şekilde sevgililik ilişkisi üzerinden egemenlik kurmayı, gücünü göstermeyi ve kontrol etmeyi hedefler.

vi. Tek Taraflı Israrlı Takip⁹

Sözlü, yazılı olarak ya da herhangi bir iletişim aracını kullanarak kişiyi fiziksel veya psikolojik açıdan korkmuş ve çaresiz hissettiren, güvenliğinden endişe duymasına neden olan her türlü tutum ve davranıştır. Israrlı takip uygulayan kişi aile üyesi, arkadaş ya da yabancı birisi olabilir.

- Takip etmek, gözetlemek
- İstenmeyen ve ısrarlı telefon aramaları yapmak, mesajlar, mektuplar veya e-postalar göndermek
- İşyerinde ya da yaşanılan yerde beklemek, haklı bir sebep olmaksızın kişinin karşısına çıkmak
- Kişinin isteği dışında hediye göndermek
- Kişinin iletişim bilgilerini internette veya sosyal medyada yayınlamak
- Kişi hakkında asılsız dedikodular yaymak
- Duygu sömürsü yapmak gibi kişinin iradesini etkilemeye yönelik davranışlarda bulunmak (görüşmeme durumunda intihar edeceğini söylemek vb.)
- Eski sevgilinin ya da eşin haber vermeden veya davet edilmeden eve, işe, okula gelmesi, her yerde kişinin karşısına çıkması,
- Sürekli hediye veya çiçek alması veya göndermesi,
- Kişinin arkadaş çevresiyle iletişim kurması, bilgi almaya çalışması,
- Kişinin eşyalarına zarar vermesi

vi. Kadın Ticareti

Kadınların insan tacirleri tarafından zorla çalıştırılması, hizmet etmeye ve fuhuşa zorlanması, esaret altına alınması, vücut organları vermeye zorlanması, tehdit/baskı/cebiri uygulanarak, çaresizliğinden yararlanarak veya aldatma ile kaçırılarak ülke dışına ya da ülke içinde başka bir yere götürülmesi ve bulundurması kadın ticaretidir.

⁹ Bu bölümün ve aşağıda takip eden 'Kadın Ticareti' başlıklı bölümün hazırlanmasında, Kadın Dayanışma Vakfı'nın Kadına Yönelik Şiddet Kitapçığı'ndan yararlanılmıştır.

vi. Erken Yaşta Evlilik

“Erken yaşta evlilik 18 yaşından önce yani çocuk yaşta yapılan/yaptırılan evliliklerdir. Dünyadaki en yaygın çocuk istismarı biçimlerinden birisidir. “Bu evliliklerin çoğunluğu çocuğun bilinçli rızası olmaksızın yapıldığı için erken ve zorla gerçekleştirilen evlilikler olarak da tanımlanmaktadır. Çocuk evlilikleri, çocukları ailelerinden ve arkadaşlarından ayırmakta, aile içi şiddete maruz bırakmakta, gelişimlerini ve eğitim, sosyal ve mesleki alanlardaki fırsatları tehlikeye atmaktadır”¹⁰

vii. Zorla Evlilik

Kişilerin ebeveynleri veya aile fertleri tarafından tehdit edilerek, zorlanarak veya şiddet uygulanarak evlenmeye mecbur edilmesidir. Eğer taraflardan birisi evlendirilmeyi onaylamıyor ve kabul etmiyorsa, iradesi dışında kabul etmeye zorlanıyorsa buna zorla evlilik denir.

viii. Cinsel Taciz

“Kişiyle vücut teması bulunmadan yapılan ve rızaya dayalı olmayan, cinsel içerikli söz, tavır ve diğer davranış biçimleri’ olarak tanımlanmaktadır. Olayın gerçekleştiği ortama ve bağlama göre ısrarla tekrarlanan eylemler ya da bir tek eylem cinsel taciz olarak değerlendirilebilir. Süreklilik ön koşul değildir. Her cinsel yönelim ve yaştaki insan cinsel tacize uğrayabilir.”¹¹

ix. Cinsel Saldırı

“Rızaya dayalı olmayan cinsel davranışlarla bir kimsenin vücut dokunulmazlığının ihlal edilmesi’ şeklinde tanımlanmaktadır. Cinsel saldırı, kişinin fiziksel ve/veya psikolojik güç kullanımı, tehdit, korku, baskı altına alma, gözdağı verme, hile ve kandırma gibi zorlamalarla cinsel içerik taşıyan fiziksel bir davranışa maruz kalması yoluyla vücut dokunulmazlığının ihlal edilmesi olarak kabul edilmektedir.”¹²

10 Aktepe & Atay, 2017.

11 <https://citob.metu.edu.tr/cinsel-taciz-ve-saldiriya-iliskin-tanimlar>

12 <https://citob.metu.edu.tr/cinsel-taciz-ve-saldiriya-iliskin-tanimlar>

x. Ensest

Ensest yasalarda kan bağı olan kişiler arasındaki cinsel ilişki olarak tanımlanmaktadır. Hiç şüphesiz bu tanım çok sınırlıdır. Bazı ülkelerin yasalarında ensest başlı başına bir suç olarak tanımlanırken, bazı ülkelerin yasalarında diğer cinsel suçlar arasında yer almakta ayrı bir suç olarak düzenlenmemektedir.

“Amerikan Sağlık, Eğitim ve Koruma Dairesinin 1980’deki tanımına göre; ensest aile içinde ana-baba figürüne, gücüne ve otoritesine sahip kişilerin çocuğu cinsel anlamda istismar etmesi olarak kabul edilmiştir.”¹³

Ensest kurbanların çoğunluğunun kadın ve kız çocukları, faillerinin büyük çoğunluğunun ise ailedeki erkek figürler olması bu eylemi aynı zamanda kadına yönelik şiddetin bir biçimi haline getirmektedir.

xi. Kültürel/Geleneksel Uygulamalar Yoluyla Meydana Gelen Kadına Yönelik Şiddet Biçimleri

Toplumların bazı kültürel uygulamaları ve gelenekleri de kadınlara yönelik şiddet biçimleri haline gelebilmektedir. Örneğin; namus gerekçesiyle işlenen cinayetler, başlık parası, beşik kertmesi, kız kaçırma, berdel, kumalık, kadın sünneti, bedensel sakatlanmaya yol açan çeşitli ritüeller vb.

---

13 <http://www.nd.org.tr/images/other/282.pdf>

II. TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ BAĞLAMINDA MÜLTECİ KADINLARIN YAŞADIKLARI SORUNLAR VE İHTİYAÇLARI

Suriye’de Mart 2011’de başlayan iç savaştan kaçan çok sayıda Suriyeli, komşu ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır. Suriyeli mültecilerin büyük bir bölümü ise Türkiye’ye yönelmiştir. Türkiye’de 4 milyon civarı Suriyeli mülteci bulunmaktadır. Bu mültecilerin çok bir bölümü kamplarda yaşarken, büyük çoğunluğu Türkiye’nin çeşitli şehirlerinde yaşamaktadır. Türkiye’de yaşayan Suriyeli mültecilerin yarısından fazlasını kadınlar ve çocuklar oluşturmaktadır. Göçe maruz kalan Suriyeli kadınların ve kız çocuklarının çoğu cinsiyetleri nedeniyle çeşitli sorunlar yaşamakta ve farklı ihtiyaçlara gereksinim duymaktadırlar.

Mülteci Kadınların Yaşadıkları Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet

Birleşmiş Milletlerin ilgili raporlarına bakıldığında mültecilerin %80’ini kadınların ve çocukların oluşturduğu göze çarpmakta ve göçe maruz kalan kadınların da çoğunun cinsel şiddet, ekonomik eşitsizlik ve insan hakları ihlalleri ile karşılaştığı ortaya çıkmaktadır.¹⁴

Göç sürecinde ve sonrasında kadınlar cinsiyetleri nedeniyle erkeklerin deneyimlerinden farklı deneyimler yaşamakta ve bu nedenle çeşitli ayrımcılık, şiddet ve istismar biçimleriyle karşı karşıya kalmaktadırlar.

Yani mülteci kadınlar, hem kadınlık hem de mültecilik durumlarından dolayı temel haklarını kullanmak, var olan kaynaklara, fırsatlara ulaşmak gibi alanlarda çeşitli engellerle karşılaşmaktadırlar.

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) mültecilik döngüsünde toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti dönemler bakımından beş kategoride ele almıştır.

¹⁴ aktaran; Kaya, 2015: 273; Thomas, 2008.

i. Çatışma Sırasında, Kaçıştan Önce:

İktidar sahibi kişiler tarafından taciz, kadınların cinsel amaçlı satılması, cinsel saldırı, tecavüz, güvenlik kuvvetleri de dahil olmak üzere çatışmadaki tarafların silahlı üyeleri tarafından kaçırılma, toplu tecavüz ve zorla gebelik.

ii. Kaçış Sırasında:

Haydutlar, sınır muhafızları, korsanlar tarafından cinsel saldırı, insan tacirleri, köle ticareti yapanlar tarafından alıkonulma.

iii. Sığınma Ülkesinde:

Yetki sahibi kişiler tarafından uygulanan cinsel saldırı, zorlama, şantaj; ailelerinden ayrı düşmüş çocukların bakım sırasında cinsel istismarı, aile içi şiddet, transit tesislerdeyken, odun toplarken, su alırken cinsel saldırı.

Hayatta kalabilmek için cinsel ilişkiye zorlanma/zorla fuhuş, sığınma ülkesinde yasal bir statü almaya ya da yardım ve kaynaklara erişmeye çalışırken uygulanan cinsel sömürü, zararlı geleneksel uygulamaların tekrarlanması.

iv. Geri Dönüş Sırasında:

Ailelerinden ayrı düşmüş kadın ve çocuklara yönelik cinsel istismar, iktidar sahibi kişiler tarafından uygulanan cinsel istismar, haydutlar, sınır muhafızları tarafından tecavüz, geri dönüşte zorlanma.

v. Yeniden Entegrasyon Sürecinde:

Geri dönenlere bir çeşit ceza olarak cinsel tacizde bulunmak, yasal statüyü düzene sokmak için cinsel zorbalık, kadınların karar alma süreçlerinin dışında bırakılması, kaynaklara erişime, kişisel belgeler almaya ve mülkün geri alınmasına izin verilmemesi ya da engellenmesi.¹⁵

“Mülteci kadınlar; faillerden, kendi ailelerinden veya toplumun olası tepkisinden korktuklarından ve kendilerine yetkililer tarafından adil ve düzgün bir şekilde

15 BMMYK, 2003. Mültecelere, Geri Dönüş Yapan Kişilere ve Ülkesinde Yerinden Edilmiş Kişilere Yönelik Cinsel ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet. Önleme ve Müdahale Kılavuz İlkeleri, Mayıs 2003.

davranılacağına duydukları güvensizlikten dolayı genelde deneyimlerini gizlemektedir. Utanma ve namussuzlukla damgalanma korkusunun yanında çözüme ve kaçınma gibi psikolojik belirtiler de bu gizlemenin nedenleri arasında yer alabilmektedir.”¹⁶

Suriyeli Kadın Mültecilerin Sorun ve İhtiyaçları

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 12 Haziran 2019 tarihi itibarıyla Türkiye’de biyometrik verileriyle kayıt altına alınan Suriyeli mülteci sayısının 3,613,644 kişi olduğunu açıklamıştır. Bu rakamın 1,956,459’u erkek, 1,657,185’i ise kadındır. Suriyeli 109.726 kişi Geçici Barınma Merkezlerinde yaşarken, 3.237.345 kişi bu merkezlerin dışında yaşamaktadır. Türkiye de bulunan Suriyelilerin çok büyük çoğunluğu gençlerden ve çocuklardan oluşmaktadır. Aşağıdaki tablo Suriyeli mültecilerin yaş aralığı hakkında bilgi vermektedir.¹⁷

YAŞ	ERKEK	KADIN	TOPLAM
TOPLAM	1.956.459	1.657.185	3.613.644
0-4	269.013	251.136	520.149
5-9	254.793	239.853	494.646
10-18	348.269	307.636	655.905
19-24	315.955	228.243	544.198
25-34	373.975	270.545	644.52
35-44	198.987	164.529	390.516
45-59	139.123	134.456	273.579
60-90+	56.344	60.787	117.131

16 Aktaran; Barın,2015; Granville-Chapman, 2004.

17 https://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik

Bu rakamlar da göstermektedir ki ülkemizde ki Suriyelilerin yarısından fazlası kadın ve çocuklardan oluşmaktadır. Yukarıda değinilen BMMYK mültecilik döngüsünde kadınların yaşadıkları deneyimler ve sorunların birçoğu ülkemize sığınan Suriyeli kadın mültecileri de kapsamaktadır.

Suriyeli kadın mültecilerin yaşadıkları sorunlar genel olarak şu başlıklar altında özetlenebilir; güvenlik, barınma gibi acil ihtiyaçlarının yanında eğitim, iş, ulaşım, sağlık olanaklarına erişememe, cinsel ve fiziksel istismara uğrama, erken yaşta evlilik, çok eşlilik, kültürel farklılıklar ve dil sorunu nedeniyle yaşadıkları sosyal izolasyon, yabancılaşma ve yalnızlık. Özellikle dil sorunu belirtilen tüm başlıklara ilişkin olanak ve haklara erişimde genel ve önemli bir engel oluşturmaktadır. Kamp dışında çeşitli şehirlerde yaşayan Suriyelilerin gettolaşarak bir arada yaşamaları, kadınların sosyal ve ekonomik yaşama toplumsal cinsiyet rollerinden kaynaklı katılmamaları ya da erkeklere oranla çok daha az katılabilmeleri dil öğrenme ve adaptasyon süreci içinde önemli bir engeldir.

i. Barınma ve Temel İhtiyaçlarla İlgili Sorunlar

Barınma ve konut meselesi Suriyeli mülteci kadınlar için önemli sorunlardan biridir. Kamplarda yaşayan mülteciler burada konteyner ve çadırlarda yaşamakta, kamp dışında yaşayanların büyük çoğunluğu ise şehirlerde ev ve apartman dairelerinde yaşamaktadır. Ancak bir bölüm Suriyeli mülteci çok zor koşullarda barınmaktadır. “Erkek sığınmacıların yüzde 13’ü ve kadın sığınmacıların yüzde 16’sı harabelerde yaşamaktadır ve erkek ve kadın sığınmacıların her birinin yüzde 10’u derme-çatma geçici düzen veya plastik korumalar altında yaşamaktadır. Böylece, bu yüzdeler göstermektedir ki erkek sığınmacıların 4’te 1’e yakını ve kadın sığınmacıların 4’te 1’den fazlası harabelerde, derme-çatma geçici düzenlemelerde, plastik korumalar altında veya açık alanda yaşamaktadır”¹⁸

Ayrıca barınma meselesi ile ilgili olarak çok kalabalık yaşama alanları, sağlığa uygun olmayan koşullar altında barınma, su ve ısınma problemleri, yeterli ev eşyalarına sahip olmama, kiraların normalden yüksek olması, kiracı kontratı olmadığı için güvencesizlik gibi sorunlar yaşanmaktadır. Bunlara ek olarak özellikle yalnız ve dul Suriyeli kadınlar ev bulma konusunda da çeşitli problemler yaşamaktadır.

18 AFAD, 2013: 34.

ii. Sağlık ile İlgili Sorunlar

Sağlık ile ilgili sorunlar da hem kamp alanlarında hem kamp dışında yaşayan Suriyeli mülteci kadınların en önemli problemlerinden birisidir. Savaş ve göç dönemlerinin yarattığı travma, savaş sonrası yabancı bir ülkede yaşama tutunmanın verdiği stres ve sıkıntı nedeniyle yaşanan psiko-sosyal problemler, sağlık hizmetlerine erişim problemleri, öz bakım ve beslenme ile ilgili sıkıntılar, üreme sağlığı ile ilgili sorunlar, özellikle gebelik, doğum ve emzirme dönemlerinde yaşanan sıkıntılar, danışma merkezi ve rehabilitasyon merkezleri gibi birimlerin azlığı, cinsel taciz ve istismar vakaları için başvuru ve destek merkezlerinin kısıtlılığı/olmayışı bu alana ilişkin sorunların en belirgin olanlarıdır.

“Suriyeli mülteci kadınların %52’si kendilerinin ve yakınlarının psikolojik desteğe ihtiyacı olduğunu söylemiştir. Kamp içinde kendilerinin veya yakınlarının psikolojik destek ihtiyacını belirten kadınların oranı yüzde 55 ve kamp dışında ise bu oran yüzde 49’dur. Kamp içinde yaşayan kadınların kamp dışında yaşayan kadınlara oranla daha fazla psikolojik destek ihtiyacı belirtmeleri üzerinde durulması gereken bir durumdur.”¹⁹

iii. İstihdam ile İlgili Sorunlar

Kamp içinde ve dışında yaşayan Suriyeli mülteci kadınların temel sorunlarından birisi de istihdam alanında yaşadıkları sıkıntı ve engellerdir. AFAD verilerine göre kamp dışında yaşayan Suriyeli kadınların yüzde 22’si hane geçimini üstlenmektedir.²⁰

AFAD’ın raporları, Suriyeli kadın mültecilerin büyük çoğunluğunun çalışmadığını, çalışan grubun ise mevsimlik işçi olarak tarım sektöründe, tekstil atölyelerinde, temizlik, kuaförlük ve tezgahçılık gibi işlerde çalıştığını ortaya koymaktadır. Ülkesinde diploma ve meslek sahibi olan Suriyeli kadınlarda diplomalarının Türkiye’de geçerli olmaması, onaylama işlerinin uzun sürmesi ve bu yolları bilmemeleri gibi nedenlerle çalışmamakta ya da düşük statülü işlerde çalışmak zorunda kalmaktadır.

19 AFAD, 2014: 38.

20 AFAD, 2014.

Güvencesiz, düşük nitelikli, düşük ücretli işlerde, uzun mesailer boyu çalışma, iş yerinde cinsel taciz ve mobbinge uğrama, çalıştığı halde ücretini alamama, çocukları ile birlikte dilenme, Suriyeli mülteci kadınların istihdam alanında yaşadıkları sorunları oluşturmaktadır.

iv. Eğitim ile İlgili Sorunlar

Suriyeli mülteci kadınlar ve çocukların yaşadığı sorunlardan bir diğeri eğitim alanında yaşadıkları sorunlardır.

Türkiye’de kamp dışında yaşayan Suriyeli çocuk ve gençlerin yalnızca küçük bir kısmı eğitim olanaklarından yararlanabilmektedir. “Türkiye, kamplara kabul ettiği Suriyelilerin her türlü ihtiyaçlarıyla birlikte, eğitim ihtiyacını da büyük oranda karşılamaktadır... Ancak özellikle kampların dışında yaşayan Suriyeli çocukların eğitime erişimlerinde halen bazı sorunlar olduğunu ifade etmek gerekir. Nitekim kamp içindeki Suriyeli çocukların büyük çoğunluğu eğitime devam etmekteyken, kamp dışındaki çocukların dörtte üçü eğitimine devam etmemektedir.”²¹

Eğitim Durumu	Kamp İçi		Kamp Dışı		Genel	
	Sayı	Yüzde %	Sayı	Yüzde %	Sayı	Yüzde %
Okuryazar Değil	554	17,5	720	24,5	1.274	20,9
Okuryazar	193	6,1	291	9,9	484	7,9
İlkokul	1.217	38,5	925	31,5	2.142	35,1
Ortaokul	692	21,9	518	17,7	1.210	19,8
Lise	344	10,9	265	9	609	10
Üniversite ve üzeri	165	5,2	214	7,3	379	6,2
Toplam	3.165	100	2.933	100	6.098	100

Suriyeli Kadınların Eğitimi Durumu Tablosu, *Kaynak: AFAD, 2014*

21 Akpınar, Teoman. 2017.

Yukarıdaki tabloyu incelediğimizde Türkiye’de bulunan Suriyeli mülteci kadınların çoğunluğunun düşük eğitilmiş ya da hiç eğitim görmemiş kadınlardan oluştuğu ortaya çıkmaktadır. Bu durum Suriyeli kadınlara yönelik eğitim alanında yapılması gereken pek çok çalışmanın gerekliliğini ortaya koymaktadır.

v. Erken Yaşta, Zorla ve Çok Evlilik Sorunları

Suriyeli mülteci kadın ve çocukların yaşadığı en derin sorunlardan birisi de erken yaşta ve zorla evlilikler ile çok eşliliğidir.

Suriye’de erken yaşta evlilikler meşru görülen, yaygın bir uygulamadır ancak Suriye’deki savaş ve göç erken evlilikleri daha da arttırmıştır. Suriye’de ki savaş nedeniyle Türkiye’ye gelen aileler kızlarını çeşitli nedenlerle evlendirmektedirler. “Bu evliliklerin gerçekleştirilmesinin sebepleri kızlarını korumak, yeni edindikleri akrabalık bağları sayesinde kendi yaşamlarını güvence altına almak ve ekonomik ihtiyaçlarını karşılamak”tır.²²

Özellikle erken yaşta evlendirilen kız çocukları kendilerinden yaşça büyük erkeklere ikinci ve üçüncü eş olarak verilmekte, çoğunun resmi nikahı olmadığı için hukuki anlamda da mağdur olmaktadır. Ayrıca evdeki ilk eş ve çocukların şiddetine, baskı, sömürü ve istismarına maruz kalma, zorla çalıştırılma, tecrit edilme, evden kovulma, terk edilme, erken yaşta gebelik gibi sosyal, ekonomik, psikolojik ve cinsel pek çok sorunla yüzyüze kalmaktadırlar.

---

22 Aktaran; Barın, 2015; Erdoğan, 2014.

III. KADIN DANIŞMA MERKEZİNDE SURİYELİ MÜLTECİ KADINLARA DESTEK

Kadına yönelik şiddetle mücadelenin en önemli araçlarından biri Kadın Danışma Merkezleri (KDM) ve sığınaklardır. KDM'ler, aynı zamanda kadına yönelik şiddetin görünürlüğünün ortaya konulmasında ve konuya ilişkin politika ve stratejiler geliştirilmesinde de önemli bir işleve sahiptir. KDM'lerde başvuran kadınların sorunlarının çözülmesi, ihtiyaçlarının giderilmesi için çeşitli çalışmalar yapılmakta ve danışmanlık hizmetleri sunulmaktadır. Bu çalışmalar kadınların özgüvenlerini artırmak, onları güçlendirmek, yasal haklarını öğrenmelerini sağlamak, ilgili kamu kurumlarını tanıtarak oralara yönlendirmek, ücretsiz psikolojik, hukuksal danışmanlık sağlamak gibi alanları içerir. Kadın örgütlerinin KDM'lerde tüm bu çalışmalar dayanışma anlayışı, kadın bakış açısı ile gönüllü olarak yürütülür.

Suriye'deki savaş nedeniyle ülkemize göç etmek zorunda kalan Suriyeli kadın ve kız çocukları yukarıda açıklanan nedenlerden dolayı çeşitli alanlarda hak ihlallerine, ayrımcılık, şiddet ve istismara maruz kalmaktadır. Ancak Suriyeli kadın mülteci ve kız çocuklarının çok az bir bölümü yaşadıkları bu hak ihlallerine yönelik destek alabileceği mekanizmalara başvurabilmektedir. Çoğunluk herhangi bir kuruma başvuru yapmadan, bu sorunlarla tek başına baş etmeye çalışmaktadır.

Oysa kadın örgütleri tarafından yürütülen KDM'ler bu sorunla mücadele içinde kullanılacak etkili araçlardan birisidir. KDM mülteci kadınların başvurabileceği çeşitli danışmanlık hizmetlerini alabilecekleri, ihtiyaçlarına uygun kamu kurumlarına yönlendirilebilecekleri, hakları konusunda bilgilendirilebilecekleri merkezlerdir. Suriyeli mülteci kadınların bu merkezlere başvurmaları ve buralardan yararlanabilmelerinin ilk adımı KDM'ye sahip kadın örgütlerinin mülteci kadın hakları konusunda bilgi ve farkındalık kazanmalarıdır.

KDM'lerin mülteci kadınlara yönelik başvurulara cevap verebilmesi, bu alana yönelik çalışmaları yürütülmesi için belli konu ve kriterleri göz önünde bulundurması ve bu çalışmaları yapmaya istekli olması gerekmektedir.

KDM'lerde Suriyeli Mülteci Kadınlara Yönelik Gerçekleştirilecek Çalışmalar

Temel Amaç: Toplumsal cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesi ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla, Suriyeli kadın ve kız çocuklarının psiko-sosyal/hukuki danışmanlık, mesleki eğitim, üreme sağlığı, koruma, ihtiyaç duydukları hizmetlere yönlendirilme gibi konularda desteklenmesi, dayanışma pratiklerinin geliştirilmesi ve kadınların güçlendirilmesinin sağlanmasıdır.

Yaklaşım:

- Çalışmalar cinsiyet eşitliğinin ve kadın bakış açısının esas alındığı yöntem ve ilkeler ile yürütülmelidir.
- Mülteci, sığınmacı, göçmen kadınların sorunları ve ihtiyaçları, bu alana ilişkin temel bilgiler öğrenilmelidir.
- Savaş ve çatışma ortamlarından etkilenmiş kadın ve kız çocuklarının kendi sorunlarını ve zorluklarını çekinmeden ifade edebilmeleri sağlanmalıdır.
- Gizlilik ilkesine her koşulda uymalı, kadın ve çocukların mahremiyetine özen gösterilmelidir.
- Çözüm önerileri başvuru ile birlikte geliştirilmelidir.
- Çalışma yürütecek kişiler ön yargılarından mümkün olduğunca arınmış olmalıdır.
- Hiçbir konuda kadın adına karar verilmemelidir.
- Çalışanlar başvuruları yargılamamalı ve ötekileştirmemelidir.
- Başvuranın beyanı esas alınmalı ve onun tarafında olunmalıdır.
- Tercüman kullanılan durumlarda kadın tercüman ile çalışılmaya özen gösterilmelidir. Ayrıca çalışılacak tercümanların toplumsal cinsiyet eşitliği, kadın hakları vb. konularda eğitim almış kadınlarda oluşması da önemlidir.
- İlgili kurum ve kuruluşlarla (resmi kurum, STK, üniversite, belediye, özel sektör) işbirlikleri oluşturulmalıdır.

Çalışma Alanları: KDM'lerde Suriyeli mülteci kadınlara yönelik gerçekleştirilecek çalışma alanları 4 başlık altında özetlenebilir.

i. Danışmanlık ve Güçlendirme Faaliyetleri

DANIŞMANLIK FAALİYETLERİ

Başvuran mülteci kadınların sorunlarının ortaya çıkarılması, tanımlanması, çözümlenmesi ve bu sorunun olumsuz etkilerinden kurtulması için, bir dizi yöntem ve teknikle kadınlara sunulan desteği içerir.

Kadın danışma merkezine başvuran kadınlara ve çocuklara ihtiyaçları ve talepleri doğrultusunda sunulan danışmanlık faaliyetleri şu alanları kapsar: Psikolojik danışmanlık, hukuksal danışmanlık, iş danışmanlığı, sağlık (özellikle üreme sağlığı) danışmanlığı, ilgili kurum ve kuruluşlara yönlendirme.

GÜÇLENDİRME FAALİYETLERİ

Kadın danışma merkezine başvuran mülteci kadınların, yaşadıkları sorunların olumsuz etkilerinden kurtulup, kendilerine olan güvenlerini ve öz saygılarını yeniden kazanarak, hayatlarına devam etmelerini sağlayan çeşitli çalışmaları içerir.

Bu çalışmalar; yaşam becerileri faaliyetleri ve dil kursları, mesleki eğitim, farkındalık eğitimleri/çalışmaları (toplumsal cinsiyet, kadın ve çocuk hakları, kadına yönelik şiddet, başvurabilecekleri ve destek alabilecekleri kurum ve kuruluş bilgileri), merkez dışı aktiviteler (geziler, piknikler, kurum tanıtım gezileri vb), üreme sağlığı, yasal haklar, erken yaşta ve zorla evlilik konulu toplantılar, grup terapileri ve çalışmaları, bilinç yükseltme toplantıları vb.

ii. Değerlendirme ve İzleme Faaliyetleri

Kadın danışma merkezine başvuran ve destek alan mülteci kadınlara yönelik çalışmalarda kullanılan formlar, bu formlar aracılığıyla ortaya çıkan verilerin istatistikler haline getirilmesi, merkezin yaptığı her türlü çalışmanın yazılı hale getirilerek raporlanması ve bu bilgilerin arşivlenmesi, merkezin değerlendirme faaliyetleri için kullanacağı araçlarıdır. Bunlar aynı zamanda mülteci kadınlara yönelik yapılacak yeni çalışmalar, plan ve stratejiler için yol gösterici kaynaklardır. Verilerden elde edilecek raporların kamu ile paylaşılması da hem işbirliği hem de bu alandaki hizmetlerin geliştirilmesi bakımından önemlidir.

Uluslararası sözleşmelerin esas aldığı norm ve standartlar doğrultusunda izleme göstergeleri belirlenerek, izleme çalışmaları belirlenen alanlara ilişkin gerçekleştirilir. İzleme sonuçlarının kamu ve ilgili taraflar ile paylaşılması da bu sürecin parçasıdır.

İzleme sonuçları aynı zamanda konuya ilişkin yeni strateji ve yöntemlerin geliştirilmesi, savunuculuk çalışmalarının yapılması için kullanılacak veri ve bilgileri sunması bakımından ayrıca önemlidir.

iii. Kadın Danışma Merkezine Başvuran Kadınların Çocuklarına Yönelik Yürütülen Çalışmalar

Kadın danışma merkezinde mülteci kadınlara yönelik çalışmalar yürütülürken, çocuklar da düşünülmeli ve onların ihtiyaçlarına yönelik faaliyetlerde planlanmalıdır. Çünkü merkezlere başvuran kadınlar genellikle çocuklarıyla beraber bu sorunları yaşamaktadır.

- Çocuklarla ilgili çalışmalar ilgili alanlardaki profesyoneller ile planlanmalıdır. Bu tür çalışmaları yürütecek KDM çalışanları çocuklarla çalışma konusunda eğitim almış olmalıdır.
- Danışma merkezine başvuran kadın, çocuklarının da şiddet gördüğünü söylüyorsa anne ile birlikte çocuğun durumu da değerlendirilmelidir.
- Şiddet nedeniyle başvuran kadın aile içindeki şiddetten bahsederken kendisi belirtmese bile görüşmeci, çocuklarının durumunu ve şiddet görüp görmediğini sormalıdır.
- Çocukla ilgili kararlar, yaşına, durumuna uygun olarak, çocuğun katılımıyla verilmelidir.

iv. Mültecilere Karşı Toplumda Oluşan/ Oluşabilecek Ayrımcılık Pratikleri ile Mücadele

KDM’de mülteci kadınlara yönelik geliştirilecek önemli çalışmalardan birisi de özellikle bu gruplara yönelik toplumda ortaya çıkan/çıkabilecek ayrımcı tutum, uygulama ve söylemler ile mücadele etmektir.

Bu tür pratiklerin nefret dili oluşturması, ayrımcılık ve şiddete dönüşme potansiyeli barındırması zaten mülteçilik nedeniyle çeşitli sorunlar yaşayan bu grupların yaşamlarını daha da zor hale getirmektedir.

Bu sebeple;

- KDM’ye sahip kadın örgütlerinin yürüttüğü tüm çalışmalarda bu konuya yer vererek toplumda farkındalık yaratmak,
- Kendi üye, gönüllü ve çalışanlarına yönelik konuya ilişkin eğitimler, bilgilendirme toplantıları düzenlemek,

- Gönüllülük çalışmalarına mülteci kadınları da dahil ederek, STK çalışmalarına katılımlarını sağlamak,
- Yerelde özellikle mülteci kadınlar alanında çalışan diğer STK'lar, varsa bizzat bu gruplar tarafından kurulmuş STK ve oluşumlar ile iletişim ve işbirliği geliştirmek,
- Barış ve diyalog dili ve yöntemleri kullanmak,
- Yürütülen çalışmalarda mülteci kadınlar ile Türkiyeli kadınları bir araya getirerek, birbirlerini tanımalarını, ön yargılarını yıkmalarını sağlamak,
- Mülteci kadınlara yönelik planlanan çalışmalarda onları da işin öznesi haline getirmek,
- Mülteci kadınların güçlü yönlerini ortaya koyacak çalışmalar ile toplumda oluşan “zavallı, mağdur” mülteci algısını değiştirmek,
- Toplumda oluşan ayrımcı, ötekileştirici dil ve tutumların yol açabileceği olumsuz sonuçları ve bunun bir insan hakkı ihlali olduğunu tüm çalışmalarda ve ortamlarda dile getirmek,

Bu alana ilişkin yapılacak çalışmalarda göz önünde bulundurulmalıdır.

KAYNAKÇA

- AFAD, (2013). *Türkiye'deki Suriyeli Sığınmacılar*, 2013 Saha Araştırması Sonuçları, Ankara: T.C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2376/files/60-2013123015491-syrian-refugees-in-turkey-2013_baski_30_12_2013_tr.pdf, Erişim: 03.04.2017
- AFAD, (2014). *Türkiye'deki Suriyeli Kadınlar* https://www.afad.gov.tr/upload/Node/17934/xfiles/turkiye_deki-suriyeli-kadınlar_-2014_2_.pdf, Erişim: 03.04.2017.
- Akpınar, Teoman. (2017) Türkiye'deki Suriyeli Mülteci Çocukların ve Kadınların Sosyal Politika Bağlamında Yaşadıkları Sorunlar. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 3, 16-29.
- Aktepe, Evrim & Atay, İnci Meltem. (2017) Çocuk Evlilikleri ve Psikososyal Sonuçları. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*. 9(4), 410-420.
- Barın, Hilal. (2015). Türkiye'deki Suriyeli Kadınların Toplumsal Bağlamda Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 2, 10-56.
- BM İnsan Hakları Komitesi, Genel Yorum, NO:18, Ayrımcılık Yasağı, 10.11.1989, 7. Paragraf.
- BMMYK. (2017). *Türkiye'deki Sığınmacılar ve Mülteciler İçin Danışmanlık Rehber Kitapçığı*, Türkiye
- (2008). *Mülteci Kadınlar Hukuk El Kitabı: Sığınmacı ve Mülteci Kadınların Hakları - Türkiye*. Erişim tarihi:20.02.2018 <https://tr.scribd.com/document/15897370/Multeci-Kad%C4%B1nlar-Hukuk-El-Kitab%C4%B1>
- (2005). *Mülteci Kadınlar İçin Hukuk El Kitabı: Kadınların Sığınılan Ülkedeki Hakları*, Türkiye
- (2003). *Mültecilere, Geri Dönüş Yapan Kişilere ve Ülkesinde Yerinden Edilmiş Kişilere Yönelik Cinsel ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet: Önleme ve Müdahale Kılavuz İlkeleri*, Türkiye
- (2002). *Mültecilerin Korunması ile ilgili Toplumsal Cinsiyet Eğitim Seti ve Kaynak El Kitabı*, Türkiye

- İnsan Hakları Ortak Platformu (İHOP). (2012). *Açıklayıcı Kitapçık: Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele*. Erişim Tarihi: 20.02.2018 <http://www.ihop.org.tr/2012/01/31/acklayc-kitapck-kadn-lara-yoenelik-iddet-ve-ev-ci-iddetin-oenlenmesi-ve-bunlarla-muecade-leye-dair-soezleme/>
- (2011). *Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi*. Erişim Tarihi:20.02.2018 <http://www.ihop.org.tr/2011/05/17/kadnlara-yoenelik-iddet-ve-ev-ci-iddetin-o-enlenmesi-ve-bunlarla-muecadeleye-dair-avrupa-konseyi-soezlemesi/>
- Kaya, Mahmut. (2015), Komşuda Misafirlik: Suriyeli Sığınmacılarca Kurulmuş Mülteci Derneklerinin Perspektifinden Türkiye’de Yaşamak, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 39, 263-279.
- Kadın Dayanışma Vakfı. (2017). *Kadına Yönelik Şiddet Kitapçığı*, Ankara: Ezgi Ofset ve Matbaacılık.
- Uluslararası Göç Örgütü Türkiye. (2012). Türkiye’de Düzensiz Göç, Türkiye.
- Mültecilerle Dayanışma Derneği. (2010). *Basın Mensupları İçin El Kitabı*. İzmir: Çınar Ajans Matbaacılık San. Ve Tic. Ltd. Şti.
- TMMOB Şehir Plancıları Odası İstanbul Şubesi. (Temmuz 2017). *Kent Mülteciliği ve Planlama Açısından Yerel Sorumluluklar Değerlendirme Raporu*. İstanbul: Kurumsal Baskı Hizmetleri San.Tic.Ltd.Şti.

YASAL MEVZUAT

1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 tarihi Protokol

İnsan Hakları Evrensel Beyanname

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

CEDAW Sözleşmesi

Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi) ve Açıklayıcı Kitapçık

Anayasa

YUKK

Medeni Yasa

Ceza Yasası

6284 Sayılı Yasa

YUKK Uygulama Yönetmeliği

Geçici Koruma Yönetmeliği

6284 Sayılı Yasa Yönetmeliği

ŞÖNİM Yönetmeliği

İNTERNET

<https://www.tmmob.org.tr/sayfa/cinsiyet-ayrimciligi-hakkinda>

<https://citob.metu.edu.tr/cinsel-taciz-ve-saldiriya-iliskin-tanimlar>

<http://www.nd.org.tr/images/other/282.pdf>

<http://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>

http://sgdd.org.tr/wp-content/uploads/2016/11/Haklarimi_Biliyorum_Istanbul.pdf

<https://rm.coe.int/1680462545>

[https://www.tbmm.gov.tr/komision/kefe/belge/uluslararası_belgeler/ayrimcilik/CEDAW/tavsiye_kararlari/CEDAW%20Komitesi%20Tavsiye%20Kararlar%C4%B1_\(1-29\).pdf](https://www.tbmm.gov.tr/komision/kefe/belge/uluslararası_belgeler/ayrimcilik/CEDAW/tavsiye_kararlari/CEDAW%20Komitesi%20Tavsiye%20Kararlar%C4%B1_(1-29).pdf) (erişim tarihi: 20.02.2018)

<https://anayasagundemi.com/2017/08/02/cedaw-komitesinin-toplumsal-cinsiyete-dayali-siddete-karsi-tavsiye-kararinin-ozet-cevirisi/> (erişim tarihi: 15.09.2018)

https://www.goc.gov.tr/icerik6/gecici-koruma_363_378_4713_icerik

NOTLAR
